KARRIER KÖTÖTT PÁLYÁN

az AMEGA beszélgetőpartnere: Dr. Endre László

gyermekgyógyász, klinikai immunológus és allergológus
gyermektüdőgyógyász, címzetes egyetemi docens

Legjobb tudomásom szerint néhány napja voltál 75 éves. Rólad az első emlékem az, hogy egy sok évvel ezelőtti Amega rendezvényen Te tartottad az első előadást. Azóta is Te vagy az Amega rendezvények első számú előadója. Az előadásaid mindig érdekfeszítőek, izgalmasak. 75 év nagy idő! Visszatekintve erre a 75 évre, melyek az első emlékképeid?

Gyermekkoromban gyakran voltak lázas betegségeim, melyek mindig acetonémiás hányással jártak. Emiatt gyakran kerültem be a MÁV Kórházba, ahol anyukám dolgozott. Nem volt akkor még infúzió, fecskendőkkel adták a folyadékot vénásan, és ezt nagyon nem szerettem. 6-7 éves voltam, amikor elhatároztam, hogy gyermekorvos leszek, és én majd másképp csinálom. A Jóisten segített, gyermekorvos lettem, és ma már valóban másképp infundálunk.

Sok orvos volt körülötted a családban?
A családomban nem volt orvos. Az anyukám a MÁV Kórházban eleinte műtősnő, aztán ápolónő volt, majd 1956 után a személyzeti osztály vezetője lett. Apukám elektromérnök, közgazdász doktor volt, öcsém pedig közlekedési mérnök.

Itt születtél a fővárosban?
Nógrádverőcén születtem, és hatéves koromig ott laktunk. Az iskolákat már Pesten kezdtem. Édesapám fiatalon jött a MÁV-hoz dolgozni, kezdetben a Járműjavítóban volt lakatos. 1945 után beiratkozott a technikumba, majd a Műszaki Egyetem esti tagozatára.

Kitűnővel végezve a MÁV-nál lett a Tervező Intézet műszaki igazgatója. Ezt követően mérnök-közgazdászi diplomát is szerzett, és végül a műszaki nagydoktorit is megszerezte. Nem volt 70 éves, amikor meghalt.

Nem nyomasztott édesapád sikeres életútja?
Ő nagyon szeretett tanulni, és ezt örököltem tőle. 62 évesen szereztem meg az utolsó diplomámat a Debreceni Egyetem Népegészségügyi Karának egészségfejlesztési szakán.

Te is kitűnőre végezted az iskoláidat?
A Kölcsey Gimnáziumba jártam, és elég jó tanuló voltam. 1962-ben fizikából és latinból a Felszabadulási Emlékversenyen harmadik lettem. Matematikából az Arany Dániel versenyen – ezt a versenyt még ma is megrendezik – különdíjat kaptam. 1963-ban kitűnőre érettségiztem, de a pesti orvosi egyetemre helyhiány miatt nem vettek fel. Egy év múlva Szegedre jelentkeztem, ahová felvettek.

Mivel töltötted az egyéves várakozást?
A MÁV Kórházban voltam beteghordozó és nagyon szerettem azt a munkát.

Érdekes, hogy aki a matematikát szereti, az nem szokott humán területre pályázni.
Én mindig orvos szerettem volna lenni, csak könnyen ment a fejembe a matematika és a fizika. A fizika felvételi vizsgám Szegeden elképesztően jól sikerült. A többiek oldalakon keresztül vezették le a megoldásokat, én meg 2-3 sorban meg tudtam tenni ugyanezt.
A szóbelin meg is kérdezték, hogy miért nem a Műszaki Egyetemre jelentkeztem.

Az anatómiától a mai medikusok is rettegnek. Hogyan vetted ezt az akadályt?
Az anatómiát nagyon szerettem. A végzés után három helyre jelentkeztem: a gyermekklinikára, az anatómia intézetbe és a közegészségtanra.

Kik voltak az emlékezetes oktatóid a szegedi egyetemen?
Gellért Albert, majd *Csillik Bertalan* volt az anatómia professzora, a biológiát *Kiszely György* professzor tanította. Negyedéves koromtól diákkörös voltam a gyermekklinikán, amit a mindenki által szeretett és tisztelt *Boda Domokos* vezetett. Itt *Osváth Pál* volt a témavezetőm, aki nagyon szerette a kutatói munkát. Több diákkörös pályamunkát is írtam, ötödéves koromban részt vettem az országos TDK konferencián, ahol első helyezést értem el. Ugyanebben az évben megkaptam az egyetem legnagyobb diákkitüntetését, az Apáthy István-emlékérmet. Az egyetem történetében én voltam az első, aki megkapta ezt a kitüntetést. Hatodévben a népköztársasági ösztöndíj első fokozatát értem el, majd summa cum laude végeztem.

Merre vitt az utad az orvossá avatásod után?
Behívtak hat hónapra katonának, de amikor leszereltem, már csak a közegészségtanon volt üres állás. Elmentem *Berencsi* professzorhoz, aki kitűnő ember volt, és azt mondtam neki: tudom, hogy a gyakornoki helyem ide szól, de én gyerekgyógyász szeretnék lenni, és ha lehet, adja át ezt a helyet a *Boda Domokos* professzornak. Végtelenül tisztelem azért, mert megtette ezt.

Meddig voltál a szegedi gyermekklinikán?
Négy és fél évig, 1970 és 75 között. Ezalatt írtam 20 közleményt, amiből három a Lancetben jelent meg.

Hány nyelven beszélsz?
Angolul, németül és oroszul.

Szeged után hogyan alakult a pályád?
A Budai Gyermekkórházban dolgoztam 1988-ig, majd következett a Wayne State University Detroitban.

Hogyan nyerted el ezt az állást?
Nehéz elhinni, mert tényleg hihetetlen története van. A Wayne Egyetemen dolgozott egy *Ananda Prasad* nevű, indiai származású ameri-

kai orvosprofesszor, aki a világon először írta le a cinkhiány emberi betegséget okozó hatásait. Nekem pedig a magyarországi kutatásból megjelent néhány közleményem – kettő a Lancetben –, amiben a cinkhiány és a celluláris immundefektus kapcsolatával foglalkoztam. *Prasad* olvasta ezeket, és úgy gondolhatta, hogy kell neki egy olyan munkatárs, akinek van jártassága ebben a témában. Megkérte a laboratóriumi menedzserét, a lengyel származású *Jim Nowakot*, hogy keressen meg, és hívjon meg erre a munkára.

Akkoriban még nem volt szabad utazási lehetőség.

Nem ám! Nekem addig eszembe se jutott, hogy Amerikába menjek. Boldog családi életet éltem, jó állásom volt, szerettem ott dolgozni, és akkor már kandidátusi fokozatom volt. *Jim Nowak* felhívott telefonon, és megkérdezte, hogy akarok-e Amerikába menni. Elsőre elutasítottam, de ő közölte, hogy másnap újra jelentkezik. Beszéltem a dologról a feleségemmel, akivel átgondoltuk a meghívást. Ő egy sor gyakorlati kérdést javasolt feltenni a következő telefonhívás alkalmával. 24 óra múlva újra hívott *Nowak*. Elmondta, mivel kellene foglalkoznom, és elmondta azt is, hogy mennyi fizetést tudnak adni. Az itthoni fizetésem tízszeresét kínálták. Beleegyeztem. Három héttel később itt volt Magyarországon a H1-es amerikai munkavállalói vízum. A magyar hatóságok is rugalmasak voltak és minden szükséges engedélyt megadtak. Októberben már utazhattam is. Apámtól kértem kölcsön a repülőjegyre.

Ezt az utadat egy kicsit a feleségednek is köszönhetted. Ha nem titkos, róla is beszélhetnénk?

A feleségemet akkor ismertem meg, amikor még csak 14 éves volt. Az egyik unokatestvére osztálytársam volt a gimnáziumban, és volt nála egy szilveszteri buli, amire elhívta őt is. Akkor találkoztunk először. Amikor ő gimnazista lett, én meg egyetemista, egyre többet gondoltam rá. Az orvosavatásom után, a katonaságom alatt eljegyeztem. 1971-ben házasodtunk össze, idén nyáron leszünk 49 éves házasok. 1974-ben megszületett a lányom, 1976-ban pedig a fiam. A kislányomnak azóta van négy lánya, a fiamnak most születik egy lánya, a kisfiú bátyja mellé.

Amerikára visszatérve: hogy érezted magad az óceán túlsó partján?

Egy éven át egyedül voltam, és borzalmasan erős honvágyam volt. Nem tudtam aludni, 8 kilót fogytam és megőszültem. A munkába temetkeztem. Októberben mentem ki, és decemberben már felvettek a New York-i Tudományos Akadémiára. Azt a munkát, amit előttem egy dél-koreai és egy japán kolléga csinált két éven keresztül sikertelenül, azt nekem sikerült két hónap alatt elvégeznem. Amikor már lett annyi pénzem, hogy a családomat is ki tudtam vinni, könnyebben tudtam elviselni az amerikai tartózkodást.

Az amerikai utadnak mi lett a tudományos hozadéka?

Tagja lettem az Amerikai Allergia, Asztma és Immunológiai Akadémiának és az Amerikai Allergológiai Kollégiumnak is, és miután hazajöttem, nagyon sok közleményt írtam. Néhány éven át a Magyar Allergológiai és Klinikai Immunológiai Társaság főtitkára voltam, majd később az Allergológiai Alapítvány elnöke lettem, és ma is az vagyok.

Megírtam a nagydoktori disszertációmat, de elkövettem azt a hibát, hogy olyan lapokba írtam közleményeket évekig, melyeknek nem volt impakt faktora. Tagja voltam ugyanis az egyik angol nyelvű újság szerkesztőbizottságának, és úgy illett, hogy oda küldjem az írásaimat. A nagydoktorimat így nem tudtam megvédeni.

Az idézettségem 230, az impakt faktorom 90 körüli, de akkor, amikor szükség lett volna rá, még nem volt ennyi. Angol és német cikkeim mellett van egy szlovák nyelvű is, ami egy angol előadásból készült. A Szlovák Allergológiai Társaság tiszteletbeli tagja is vagyok.

Hogyan látod az allergológia, a tüdőgyógyászat és a gyermekgyógyászat viszonyát?
Fontos a gyermekgyógyászat szakvizsga ahhoz, hogy valaki allergológusként gyermekeket is merjen kezelni. Aki viszont gyermekgyógyász és allergológus, az bizonyos határok között bátran kezelhet allergiás felnőtteket is.

Az Amega rendezvényeken felnőtt tüdőgyógyászoknak is rendszeresen tartasz előadásokat. Úgy és olyan témákat adsz elő, amelyekből nem derül ki, hogy gyermekgyógyász vagy, és ezeket az ismereteket a felnőttekkel foglalkozó kollégák is fel tudják használni a gyakorlatban.
Azért lehet ez így, mert engem sok minden érdekel. Főleg olyasmiről szeretek beszélni, amit korábban nem értettem, mert ezeknek a témáknak nagyon utána kellett járnom.

Olyan mélységekben tudsz az emberi szervezet szabályozottságában elmélyedni és a legfrissebb tudományos eredményekkel előjönni, amivel le tudod nyűgözni a hallgatóságot.
Mindig érdekelt, hogy „miért van ez, ami így van". Keresem a biokémiai magyarázatokat, és ha már elmélyedtem egy témában, akkor szeretem közérthetően elmondani. Egy-egy előadásra hetekig készülök. Szeretném, hogy más is megértse azt, amit én nagy nehezen, komoly munka árán megértettem.

Honnan ered a szabályozási mechanizmusok iránti érdeklődésed?
Amikor egyetemista voltam, nem szerettem se a kémiát, se a biokémiát. Ezeket felnőtt fejjel, Amerikában szerettem meg. Ott egészen más, életszerű rendszerben, más könyvekből tanítják ezeket a tárgyakat. Sokáig dolgoztam laboratóriumokban úgy, hogy korábban enzimekkel nem foglalkoztam, és ott mégis ezen a területen értem el sikereket.

Ha nem túl bonyolult, árulj el néhány dolgot az enzimekkel kapcsolatos kutatásaidról.
Az óceán túlsó partján a timidin-kináz enzimmel kellett foglalkoznom. Csak annyit tudtam róla, hogy ez az enzim rakja rá a timidinre az első foszfort. Egy Amerikában élő csoporttársam, *Vági Pál* – ő most Cincinnatiban gyógyszertan professzor – sokat segített. Azt tanácsolta, hogy nézzem meg, mi az, ami a timidin-kináz ellen van, próbáljam meg azt lebénítani, és így megfigyelhetem az enzim működését. Ezt tettem, és így mérni tudtam a timidin-kináz aktivitását.

Hogyan kapcsolódik a timidin-kináz a gyakorló orvosláshoz?
A cinkhiány és a celluláris immundefektus témakörében a világon elsőként írtam le, hogy a cinkhiány törvényszerűen celluláris immundefektussal jár, de nem okoz humorális immundefektust. *Prasad* arra volt kíváncsi, mi lehet az oka annak, hogy a T-limfociták megbetegszenek, a B-limfociták viszont nem. Különböző metodikákkal vizsgálta a timidin-kinázt, de nem tudta mérni. Arra gyanakodott, hogy ez az enzim a T-limfocitáknak fontos, a B-limfocitáknak meg nem. Én a Lancetben már írtam arról, hogy cinkhiány esetén ez az enzim nem tudja felrakni a foszfort a timidinre. Mindezek a betegágyhoz csak nagyon távolról kapcsolódnak. Nem is maradtam Amerikában kutatóorvosnak, mert – bár szerettem ezt a munkát – nagyon hiányzott a gyermekellátás.

Hogy alakult a pályafutásod Amerika után?
1991 és 1999 között a MÁV Gyermekgyógyház igazgatója voltam, majd 5 éven keresztül a MÁV Kórház-Rendelőintézetében voltam gyermekorvos. Ezt követően az Országos Egészségfejlesztési Intézet népegészségügyi főosztályát vezettem. Ezalatt elvégeztem a Debreceni Egyetem Népegészségügyi Karának egészségfejlesztési szakát. Ebben az időszakban is egy-egy napot rendeltem, többek között a MÁV-nál is. 62 évesen, amikor megkaptam a diplomámat, elküldtek nyugdíjba, de nyugdíjasként most is a MÁV rendelőintézetében dolgozom.

Meghatározó szerepe volt és van az életedben a vasútnak.
Anyai nagyapám mozdonyfűtő volt, amikor még szénnel fűtötték a mozdonyokat. Édesanyám – ahogy említettem – kötődött a MÁV Kórházhoz, nyugdíjazásáig ott dolgozott. Édesapám is haláláig MÁV dolgozó volt. Édesanyám két fiú- és egy leánytestvérének is a MÁV Járműjavító volt a munkahelye. Az öcsém is ott kezdett el dolgozni. 16 éves koromban mentem el először a MÁV Kórházba beteghordozónak, és mindig is biztos voltam abban, hogy előbb vagy utóbb a MÁV-nál fogok kikötni.

Mennyire érzed, hogy elismerik a munkádat? Vannak professzorok, akiknek sokkal szerényebb a munkásságuk.
Szegeden nem választottak meg címzetes egyetemi tanárnak, viszont a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem – amikor még létezett – kinevezett címzetes egyetemi docensnek, valamint a klinikai immunológia és allergológia vizsgáztató tanárának. A közleményeim számát tekintve büszke lehetek magamra, az előadásaim tetszenek az embereknek, a MÁV-tól pedig kaptam egy a „Vasút-egészségügyért" kitüntetést.

75 év! Nyomaszt ez a szám?
Á dehogy, inkább élvezem, hogy a múzeumokba ingyen bemehetek, a vasúton majdnem ingyen utazhatok, a fővárosi tömegközlekedést pedig térítés nélkül vehetem igénybe. Egészséges vagyok, és van kedvem dolgozni. Ma is tanulok, szívesen adok elő. Évente hat cikket írok, amiből 3-4 az Amegában jelenik meg, de az Orvosi Hetilapban és más folyóiratokban is publikálok.

Köszönöm a beszélgetést!
A magam és az Amega olvasói nevében kívánok minden jót a 75. születésnapod alkalmából! ■

Dr. Osvai László

AMEGA FÓRUM

www.amegaforum.hu

DEBRECEN
2021. január 29-30.

PÉCS
2020. november 20-21.

BUDAPEST
2020. október 16-17.